

Wojciech Kotasiak

Muzeum Historyczno-Archeologiczne w Ostrowcu Świętokrzyskim 1989-1992

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 18, 418-423

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dania nad kulturą i sztuką regionu. Wyniki tych prac będą służyły realizacji dalszych zamierzeń związanych z rozwojem muzeum.

W 1992 roku frekwencja wynosiła ok. 25 000 zwiedzających.

Zdzisława Toporek

MUZEUM
HISTORYCZNO-ARCHEOLOGICZNE
W OSTROWCU ŚWIĘTOKRZYSKIM
1989—1992

Muzeum postawiło sobie w tym czasie dwa podstawowe zadania, które w swym założeniu miały znacznie uatrakcyjnić ofertę wystawieni- niczną. Było to udostępnienie drugiej trasy turystycznej w zrobach neolitycznej kopalni w Krzemionkach oraz — po rezygnacji ze stałej wystawy historycznej w muzeum w Ostrowcu — organizowanie w jej miejsce dużych problemowych wystaw zmiennych własnego autorstwa lub sprowadzanych z innych muzeów. W rezultacie osiągnięto poważny wzrost zainteresowania społecznego działalnością muzeum.

1989

W roku 1989 skupiono się na robotach górniczo-konserwatorskich w Krzemionkach, gdzie przygotowano do zwiedzania drugi od- cinek podziemnej galerii w zabytkowych frag- mentach kopalni. Tym razem wykonany został wariant nie kolidujący z substancją zabytkową podziemi. Nad szybem komunikacyjnym o głą- bokości 12 m wybudowano pawilon wystawo- wo-recepcyjny o kubaturze 190 m³. Prace nad tym obiektem trwały do czerwca 1990 roku.

W muzeum zaprezentowano w tym czasie trzy wystawy okresowe przygotowane według nowej koncepcji merytorycznej i plastycznej:

1. *Drogi do niepodległości wg scenariusza Wal- demara Broćka*. Oparta na bogatym materia- le faktograficznym, obrazowała dzieje Le- gionów Polskich od ich utworzenia w 1914 roku do roku 1919, w szerokim kontekście politycznym. Autor poczynił wiele starań, by problematykę tę osadzić w realiach Kie- lecczyzny.

2. *Polski strój ludowy wg koncepcji Urszuli Gomułowej*. Wystawa oparta o zasoby Mu- zeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, prezentowała stroje i związane z nimi akcesoria z wszystkich regionów etnograficznych kraju.

3. *Bitwa pod Ilżą wg scenariusza Waldemara Broćka*. Ekspozycja pokazywała rozwój kampanii wrześniowej 1939 roku do bitwy obronnej pod Ilżą. Obok bogatego materiału ikonograficznego eksponowano dokumenty, broń, mundury, oporządzenie wojskowe oraz pamiątki jednostek wojskowych biorących udział w bitwie.

Przygotowano ponadto trzy wystawy artys- tyczne:

1. *Sandomierz 88* — wystawa poplenerowa ostrowieckich plastyków
2. *Malarstwo i rysunki Krzysztofa Cioka* — z cyklu „Promocje”
3. *Malarstwo dra Marka Kwiatkowskiego* — kustosa pałacu Łazienkowskiego w War- szawie.

Czynne były również ekspozycje stałe:

1. *Zabytkowe wnętrza pałacu*. W części par- terowej, gdzie zachowały się elementy stałe- go wystroju wnętrz (sztukaterie), urządzono ekspozycję odtwarzającą w dużym przybli- żeniu pierwotny ich charakter. Na całość składają się sale: salonik, pokój stołowy — wzbogacony pokazem sreber stołowych z XIX i XX w. — oraz sala kominkowa i kredens.
2. *Fajanse i porcelana z Ćmielewa (XIX i XX w.)*. Kolekcja obejmuje wyroby do- kumentujące w zasadzie wszystkie fazy pro- dukcji manufaktury aż do roku 1939. Jest to najokazalszy zespół zabytkowy naszego muzeum.

Łączna frekwencja w muzeum (razem z działalnością oświatową i artystyczną, m.in. 8 koncertów muzyki kameralnej) wyniosła 14 930 osób, w Krzemionkach zaś — 11 430 osób.

Rok 1989 można uznać za pomyślniejszy, jeżeli chodzi o nabytki. Zakupiono 77 eks- ponatów, a w darze otrzymano 56; razem pozy- skano 133 obiekty. Najcenniejsze z nich to archiwalia, pamiątki osobiste, fotografie i ry- sunki satyryczne z obozu internowanych legio-

nistów w Szczypiornie-Łomży z lat 1917—1918; para świeczników porcelanowych z morywami figuralnymi i roślinnymi (Ćmielów poł. XIX w.); zegar kominkowy w typie rokoka (Ćmielów 2. poł. XIX w.); fajansowy wazon z wytwórni Sunderlanda w Ilży (lata 30. XIX w.).

Do konserwacji skierowano 50 muzealiów, z tego pełnym zakresem prac objęto 22 obiekty. Wykonawcą były Pracownice Konserwacji Zabytków w Rzeszowie.

W działalności wydawniczej uwagę zwraca opublikowanie pierwszego zeszytu *Katalogu zbiorów Muzeum Historyczno-Archeologicznego w Ostrowcu*, obejmującego kolekcję działu medalierstwa, którą opracował Waldemar Brociek (objętość 1 ark. wydawniczy, formatu B-5, nakł. 300 egz.).

Biblioteka muzealna, licząca w końcu 1988 roku 2934 vol. powiększyła swój stan posiadania o 115 pozycji, 8 starodruków z XVII i XVIII w., 105 przezroczy i 44 nagrania płytowe.

W części dotyczącej spraw gospodarczych warto odnotować następujące zdarzenia:

- Huta „Ostrowiec” przekazała muzeum nieodpłatnie zabytkowy budynek z końca XIX w. na terenie tzw. kolonii urzędniczej z intencją wspólnego urządzenia tam ekspozycji historii huty i przemysłu hutniczego w okolicach Ostrowca. Huta wycofała się ze wspólnego przedsięwzięcia, a muzeum z braku środków zmuszone zostało do wydzierżawienia obiektu na cele handlowe.
- W III kwartale wykonano remont elewacji budynku muzeum oraz bieżącą reperację poszycia dachu.
- W Oddziale w Krzemionkach wybudowano pawilon magazynowy o kubaturze 340 m³.
- W wytwórni filmowej POLTEL w Warszawie zrealizowano na zlecenie muzeum film dokumentalny *Krzemionki — zabytkowa kopalnia* w reżyserii Józefa Wierzby.

1990

Działalność muzeum w 1990 roku uległa pewnemu zahamowaniu na skutek blisko półrocznej absencji chorobowej dyrektora. Przy szczupłej kadrze merytorycznej jego nieobec-

ność w pracy musiała się z konieczności odbić niekorzystnie na rezultatach pracy muzeum. W pierwszym półroczu zrealizowano dwie wystawy czasowe.

1. *Ptasie tajemnice — ptaki polskie, ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Radomiu*. Był to pokaz blisko 350 gatunków ptaków zaaranżowany w formie dioram. Uzupełnienie wystawy stanowiły: plansze z mapami wędrówek ptaków, kolekcja gniazd, pokaz karmników oraz sprzęt do obserwacji ornitologicznych.
2. *A mury runą ... runą ... — fotograficzna kronika wydarzeń polskich z lat 1980—1989* (wystawa objazdowa).

W oddziale w Krzemionkach zakończono prace górniczo-budowlane przy drugiej trasie turystycznej w kopalni. Jej uroczyste otwarcie, z udziałem władz wojewódzkich, nastąpiło w dniu 12 czerwca.

Zbiory muzeum powiększono o 48 pozycji. Wśród nowych eksponatów na uwagę zasługuje zespół dokumentów, fotografii i odznaczeń Alfreda Rydlewskiego, żołnierza Dywizji Pancerniej gen. Maczka.

Frekwencja w muzeum w Ostrowcu i w Oddziale w Krzemionkach wyniosła łącznie 22 170 osób, w tym 6906 uczestniczyło w 239 seansach filmów oświatowych, 875 wysłuchało 12 koncertów muzycznych, a 281 brało udział w 9 imprezach oświatowych. W oddziale w Krzemionkach przeprowadzono badania archeologiczne w szybach górniczych nr 9 i 10. Prace te prowadzono we współpracy z Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie, którego przedstawiciele mają stały nadzór naukowy nad Krzemionkami.

Ponadto zabezpieczono budynek w Ostrowcu, montując ozdobne okratowanie okien, wyremontowano sale wystaw stałych na parterze oraz zakupiono, z zarobionych środków, nowy samochód dostawczy.

1991

Osiągnięciem muzeum w 1991 roku było zorganizowanie ośmiu wystaw czasowych, już według nowej koncepcji, na znacznie większej powierzchni (485 m²), uzyskanej po likwidacji

zdezaktualizowanej wystawy historii regionu.

1. *Cztery pory roku w malarstwie polskim*. Scenariusz i aranżacja plastyczna Wojciecha Kotasiaka. W nawiązaniu do tytułu wystawy sporządzono stosowną oprawę plastyczną imitującą klimaty pór roku i w tak zaaranżowanych wnętrzach (4 sale) wyeksponowano 148 dzieł malarstwa wypożyczonych z 14 muzeów. Na wystawie pokazano m.in. obrazy: Franciszka Kostrzewskiego, Władysława Maleckiego, Józefa Chełmońskiego, Apoloniusza Kędzierskiego, Jana Stanisławskiego, Leona Wyczółkowskiego, Stanisława Masłowskiego.
2. *Mości Panie Dobrodzieju ... czyli kultura szlachecka w Polsce od XVI do XIX wieku*. Wystawa była wspólnym dziełem zespołu pracowników muzeum: Urszuli Gomułowej, Wojciecha Kotasiaka i Waldemara Bročka (oprawa plastyczna W. Kotasiak). Z dzieł wypożyczonych przez Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, którego pracownicy przygotowali pierwszą wersję tej wystawy, oraz z zabytków pochodzących z innych muzeów i obiektów sakralnych skomponowano ekspozycję obejmującą kilka wątków: szlachcic jako rycearz i obrońca Rzeczypospolitej, szlachcic katolik, dwór szlachecki, pałac magnacki, wreszcie polski dwór w XIX wieku — ośrodek patriotyzmu i pielęgnacji polskich tradycji. Interdyscyplinarny charakter wystawy pozwolił pokazać: oręż, malarstwo, dzieła rzemiosła artystycznego, numizmaty, sprzęty domowe, przedmioty codziennego użytku, strój itp.
3. *Rozmowy z Gombrowiczem*. Wystawa wypożyczona z Muzeum Literatury w Warszawie była pokazem pamiątek osobistych po wybitnym pisarzu. Uzupełnienie stanowił obszerny materiał ikonograficzny w postaci reprodukcji z archiwalnych fotografii (wystawa objazdowa).
4. *Poczet książąt i królów polskich w medalierstwie, numizmatyce i filatelistyce*. Na podstawie własnych zasobów wystawę przygotował Waldemar Brociek.
5. *Fotografia podwodna Paolo Prando*, włoskiego fotografika współpracującego ze Związkiem Polskich Artystów Fotografików w Kielcach.

6. *Życie i działalność prof. Stanisława Jeżewskiego* wg scenariusza Waldemara Bročka i Urszuli Gomułowej, w aranżacji Wojciecha Kotasiaka. Bohater wystawy był wieloletnim działaczem krajoznawczym, badaczem historii regionu, wydawcą konspiracyjnej prasy AK na terenie Ostrowca w latach 1939—1945, powszechnie szanowanym nauczycielem licealnym w Ostrowcu.
7. *Rok 1920 — wojna polsko-bolszewicka*. Wystawa w całości wypożyczona z Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie. Autor scenariusza płk dr Ireneusz Wojciechowski; współpraca Waldemara Bročka, aranżacja plastyczna Wojciecha Kotasiaka. Na wystawie zgromadzono unikatowy materiał ikonograficzny w postaci archiwalnych fotografii, malarstwa batalistycznego; pokazano poczet portretów dowódców wojskowych, mundury (ok. 60 okazów) broń, dokumenty, odznaczenia itp.

W ciągu roku 1991 wykonano też modernizację wystaw stałych zajmujących sale parteru zabytkowego pałacu. Nową ekspozycję fajansów i porcelany ćmielowskiej połączono ze stylowym wyposażeniem wnętrza. Podobnie postąpiono z ekspozycją zabytkowych sreber stołowych, przeznaczając na ten cel jedną z sal. W saloniku — zgodnie z zachowanymi przekazami — ściany wybito bordowym adamaszkiem, a wnętrze wyposażono w stylowe meble.

To znaczne ożywienie działalności muzeum miało wpływ na wzrost frekwencji. Łącznie muzeum odwiedziło 27 690 osób, w tym wystawy stałe — 3765 osób, czasowe — 11 100, na koncertach muzycznych było 838 słuchaczy, 2 spektakle małych form teatralnych obejrzało 185 osób, 6 projekcje filmowe — 1718 osób, 6 imprez zleconych — 410 osób. Oddział w Krzemionkach odwiedziło 9674 osoby.

Zbiory muzeum powiększyły się o 29 pozycji (5 w dziale rzemiosła artystycznego i 24 w dziale historii). Szczególnie cennym nabytkiem był zespół mebli rokokowych składający się z kanapy i dwóch foteli (stan bardzo dobry). Dodatkowo włączono do zbiorów *Atlas geograficzny świata* z 2. poł. XVIII w., który obok albumu rycin Jana Matejki (85 litografii) — wydany w drukarni S. Lewentala w Warszawie

w 1876 roku — poddano gruntownej konserwacji.

Z działalności wydawniczej na uwagę zasługują dwie pozycje:

1. Jerzego Moniewskiego — *Kartki z dziejów Ostrowca* (obj. 4,5 ark., wyd., format B-5, nakład 1500 egz.). Jest to opis dziejów dóbr ostrowieckich od XV do XIX wieku, oparty na zasobach archiwalnych. Dzięki takiej konstrukcji pracy, publikacja stanowi znakomity przewodnik po archiwaliach dla tych, którzy poszukiwać będą pogłębionej wiedzy o dziejach Ostrowca.
2. Ireneusza Wojciechowskiego — *Cud nad Wisłą, czyli 18-ta decydująca bitwa w dziejach świata* (obj. 2,3 ark. wyd., format B-5, nakład 500 egz.) Wydawnictwo to pełniło rolę obszernego komentarza historycznego do wystawy *Rok 1920 — wojna polsko-bolszewicka*.

Biblioteka muzealna powiększyła swe zbiory o 96 pozycji, głównie słowniki, leksykony i katalogi zbiorów muzealnych. Księgozbiór postanowiono kształtować pod kątem bezpośredniej przydatności przy opracowywaniu scenariuszy wystaw.

Z pozostałych spraw na uwagę zasługują następujące przedsięwzięcia:

1. W Krzemionkach rozpoczęto budowę skansenu wioski neolitycznych górników (wykonano palisadę i wiatę bramną).
2. Wyremontowano strop nad pomieszczeniem magazynu zbiorów porcelany i rzemiosła artystycznego. Remont polegał na wymianie uszkodzonego w części konstrukcyjnej drewnianego stropu.
3. Wykonano też pełną, stałą instalację przeciwłamaniową obejmującą sieć elektronicznych czujek sferycznych wszystkie wnętrza.

1992

Skuteczność przyjętych form pracy muzeum potwierdzona została także w roku 1992. Zorganizowano sześć dużych wystaw czasowych:

1. *Jaćwież i Litwa w starożytności*, ekspozycja przygotowana we współpracy z Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie.

2. *Sport w kulturze antycznej*, wg scenariusza dra Witolda Dobrowolskiego. Wystawa oparta o zbiory Muzeum Narodowego w Warszawie pozwoliła pokazać spiżowe kopie najszlachetniejszych rzeźb antycznych, ceramikę grecką z VI—IV w. p.n.e. oraz wiele innych autentyków związanych z uprawianiem sportu w starożytności.
3. *Egipt — kraj fellachów i faraonów* — wystawa o charakterze etnograficznym powstała wg scenariusza Henryka Brandysa we współpracy z Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie.
4. *Mistrz i jego dzieła, czyli rzecz o Czesławie Waszko* — wystawę jubileuszową uznanego w regionie artysty malarza przygotował w bogatej plastycznej aranżacji Wojciech Kotasiak.
5. *Podróże Heleny Modrzejewskiej*, wystawę wg własnego scenariusza przygotowała Anna Litak — kustosz Muzeum Teatru Starego w Krakowie.
6. *Legenda i historia Polski Piastów*, wg scenariusza i aranżacji plastycznej Wojciecha Kotasiaka. Była to największa z dotychczasowych, ciesząca się wyjątkowym powodzeniem wystawa. Jej pomysł polegał na pokazaniu dziejów przedpiastowskich i piastowskich w konwencji anegdoty, poczynając od znanych wątków legendarnych (Wanda, Lech, Rus i Czech, Popiel etc.) poprzez imaginacyjny poczet książąt (Piaś, Lech ...) z częstym odwołaniem się do naukowo zweryfikowanych faktów archeologicznych. Tworzywem wystawy były dzieła sztuki (malarstwo, grafika, rysunek) powstałe w czasach nowożytnych na tematy piastowskie, kopie znanych dzieł sztuki (drzwi gnieźnieńskie, płockie, płyta wiślicka, tympanon Jaksy itp.), modele budowli i grodów, wrzeszcie zabytki z epoki (ceramika, numizmaty, oręż). Wystawę kończyły czasy Kazimierza Wielkiego, a ściślej spory o koronę po jego śmierci. Symboliczne zakończenie stanowił portret królowej Jadwigi i związane z jej osobą legendy.

W 1992 roku ekspozycji stałych nie modernizowano, uzupełniano je jedynie nowymi nabytkami. Natomiast w oddziale w Krzemionkach przebudowano wystawę *Pradzieje czło-*

wieka od paleolitu po epokę żelaza wg scenariusza Czesława Zybaly i pomysłu plastycznego Wojciecha Kotasiaka. Jej założeniem było uzmysłowić zwiedzającym w encyklopedycznym zapisie proces cywilizacyjny człowieka oraz usytuowanie działalności kopalń krzemienia w Krzemionkach w chronologii epok archeologicznych. W budynku naszybowym nad trasą podziemną nr 1 urządzono wystawę *Historia górnictwa neolitycznego na ziemiach polskich* (ten sam zespół autorski).

Frekwencja w muzeum wyniosła 25 794 osoby, z tego wystawy zwiedziło 23 374 osoby, na 17 koncertach było 1215 osób, na imprezach oświatowych — 439 osób, na imprezach zleconych — 766.

Liczba muzealiów w końcu 1992 roku osiągnęła 4655 pozycji inwentarzowych i powiększyła się o 18 eksponatów, wśród których ważniejsze to: obraz olejny Antoniego Piotrowskiego — *Odpooczywająca dziewczka* (na tle równinnej pejzażu, na miedzy siedzi młoda dziewczyna w wiejskim stroju, z głową owiązaną barwną chustą) sygn. 1902 r.; plan cukrowni w Częstocicach z 2. poł. XIX w. oraz afisz (apel w sprawach porządkowych) komisarza I Dywizji Strzelców Wojsk Polskich do mieszkańców Rogaczowa (1917 r.).

W 1992 roku zabiegom konserwatorskim poddano 33 portrety olejne władców Polski wykonane w pracowni Marcella Bacciarellego około 1794 roku (?) z udziałem Jana Bogumiła Plerscha. Dzieła te muzeum przyjęło w trwałe depozyt (na podstawie umowy) z Muzeum Narodowego w Warszawie. Konserwacja odbyła się na nasz koszt, a jej zakończenie przewidziano na rok 1993.

Muzeum było wydawcą dwóch katalogów-przewodników związanych ze zorganizowanymi w 1992 r. wystawami:

1. Witold Dobrowolski — *Sport w kulturze antycznej* (obj. 2,4 ark wyd., format A-5, nakład 1000 egz.). Jest to rodzaj obszernego komentarza na temat kultury fizycznej w starożytnej Grecji.

2. Wojciech Kotasiak, Urszula Gomułowa, Waldemar Brociek — *Legenda i historia Polski Piastów* (obj. 1,4 ark. wyd., format B-6, nakład 300 egz.). Pełny katalog poprzedza obszerny tekst wyjaśniający założenia programowe wystawy. Część ilustracyjna wydawnictwa zawiera głównie fotografie eksponowanych obiektów.

Biblioteka muzealna powiększyła swój stan posiadania o 99 nowości wydawniczych oraz o 8 starodruków z XVIII w.

W oddziale w Krzemionkach kontynuowano badania archeologiczne na terenie hałdy kopalnianej wokół szybu górniczego oznaczonego na planie geodezyjnym nrem 610. Prace prowadził dr Wojciech Borkowski, pracownik PMA w Warszawie. Także w Krzemionkach zorganizowano atrakcyjne pokazy archeologii eksperymentalnej, podczas których demonstrowano publicznie (głównie młodzieży) technikę obróbki krzemienia, wykonywanie narzędzi krzemiennych i posługiwanie się nimi, tkanie na zrekonstruowanych krosnach, lepienie naczyń glinianych, wykonywanie ozdób oraz rekonstruowanie neolitycznych chat. W pokazach, które weszły do stałego kalendarza imprez, brało udział około 1000 osób. Pokazy prowadzili archeolodzy i studenci oraz pracownicy naszego oddziału.

Ze spraw gospodarczych w 1992 roku zrealizowano następujące prace:

1. Wybrukowano granitową kostką aleję główną doprowadzającą do budynku muzeum (70 m × 5 m).
2. Wykonano przecinkę leśną w rezerwacie archeologicznym w Krzemionkach na długości 1200 mb. i urządzono ją jako drogę przeciwpożarową.
3. Wykonano remont sal wystaw czasowych w budynku głównym muzeum (6 sal o powierzchni 485 m²).

Wojciech Kotasiak

AUTONOMOUS MUSEUMS IN KIELCE PROVINCE
THE MUSEUM CHRONICLE 1989—1992

The State Przypkowski Museum in Jędrzejów. The repair of the museum buildings, which was started in 1985, was finally concluded and new exhibitions have been thrown open to the public. After the repair the Museum occupies two monumental tenement houses in the market-place: the former Przypkowski's house with cupola of the astronomical observatory and the building of the old pharmacy with a mansard roof and attic windows. On the upper floor of the first tenement house was carefully restored the apartment of Zofia and Feliks Przypkowski (Feliks — 1872—1951, physician, creator of the astronomic and gnomonic collections). The apartment which is open for visitors consists of a hall, study, library, dining-room and bedroom. In the passage to the building of the former pharmacy is an exhibition of mechanical clocks. On the upper floor of the other tenement house is the exhibition of the most important collections of the Jędrzejów Museum — the famous collection of sundials. There is also an apartment consisting of a hall, parlour, dining-room and bedroom — furnished with furniture, tapestries and paintings from the 17th—18th centuries (amongst others rococo cordovans). On the attic is the library with precious old prints, ample collections of graphic arts and large collection of *ex libris*. On the ground floor of the former building of the pharmacy is an historical exhibition, and in the cellars — an exhibition of objects connected with gastronomy and pharmacy. Moreover, the Museum has a representative room in which spectacles for the public are held.

The Museum of the Village of the Kielce Region. In 1989 the seat of the Museum was transferred from the Province Hall to the 18th—century wooden mansion, known as the Laszczyków mansion, situated near the cathedral church in Kielce. On the area of the Ethnographic Park at Tokarnia n/Kielce the following new interiors were thrown open to the public in 1992: pharmacy in the small-town sector and a mansion kitchen — in the building of the former post-office from Suchedniów in which the interiors of the mansion from the 4th quarter of the 19th century. In 1991 was opened a permanent exhibition of original wood-carvings made by Jan Bernasiewicz (1908—1984), the creator of 'the garden of sculptures' in his native village of Jaworznia-Gniewice near Kielce. Of the temporary exhibitions mention should be made of the presentation of the work of folk artists: Eugeniusz Brożek in 1989 (painting) and Tadeusz Żak in 1990 (painting and wood-carving) as well as the exhibition *In an Old Townlet* (1991). The most important construction work included transfer to the skansen of the monumental manor granary from Złota Pińczowska (1992). In 1991, the Museum organised in Kielce a national ethnographic conference entitled: *The Traditional Rural Household in the 19th and 20th Centuries* which was combined with a session of skansen museums.

The Historical and Archaeological Museum in Ostrowiec Świętokrzyski. In 1989 was thrown open to the public the second underground tourist route in the neolithic flint quarry at Krzemionki (branch of the Ostrowiec Museum). Above the transportation shaft of the depth of 12 m was built an exhibition-reception pavilion of cubature 190 cm³. In the Museum's seat in Ostrowiec the architectural and sculptural furnishings of the palace interiors were used in order to arrange the 19th-century-style interiors. The permanent exhibition is created by a parlour, dining-room enriched by a display of table silvers from the 19th and 20th centuries, drawing-room with a fireplace and the pantry. A collection of faience and porcelain from Ćmielów is exhibited there. Out of 21 temporary exhibitions mention should be made of: *The Four Seasons in Polish Painting* (1991) and *The Legend and History of the Piast Poland* (1992) — the largest of the temporary exhibitions based on the Museum's collections which attracted large audience.